

лівій так і вправій півкулях (лобні, скроневі та тім'яні) долі та мають зовнішні прояви у вигляді порушення граматичної будови мовлення, акустично-мнестичної афазії, інертності мовленєвих слідів, порушення вибірки мнестичної діяльності, звуження об'єма пам'яті, порушення мислення, затримка розуміння, сенсорної афазії. Порушення зорового гнозису проявляється у вигляді амнестичної афазії, інактивності сприйняття. Зорова пам'ять – порушення просторового сприйняття та інертності рухових стереотипів. Рахунок – акалькулія, порушення мислення, мнестичний дефект, порушення просторових уявлень. Здійснивши комплексну нейропсихологічну діагностику пізнавальної діяльності розумово відсталих молодших школярів ми змогли оцінити ступінь порушень провідних складових пізнавальних функцій у даного контингенту дітей в порівнянні зі здоровими учнями та за характером прояву визначити місце можливої локально-функціональної недостатності.

4. Було досліджено що виконання нейропсихологічних тестів контрольної групи учнів було успішно виконано майже у всіх завданнях, утруднюючись лише у здійсненні окремих дій лівою рукою. Отримані результати контрольної групи учнів свідчать, про незначну домінуючу активність лівої півкулі та тісний взаємозв'язок діяльності двох півкуль, що є необхідною умовою для забезпечення нормального функціонування головного мозку та всіх видів діяльності.

Успішність виконання проб розумово відсталими учнями зіставила -65,3% для правої руки, та -36,4% для лівої. Отримані дані свідчать про суттєві відмінності від контрольної групи учнів, які виявляються у значному послабленні активації лівої півкулі в порівнянні з нормою; права рука (контрольна група -100%, експериментальна-65,3%), ліва рука (контрольна група -96%, експериментальна- 36,4%), що обумовлено порушенням пізнавальної діяльності у розумово відсталих дітей. Домінуюча активність лівої півкулі значно переважає над правою, що свідчить про порушення міжполушарової взаємодії. У зв'язку з чим термін передачі інформації в процесі сприйняття вказує на затримку вищих психічних функцій правої півкулі, що відображується на ступені затримки передачі інформації з лівої півкулі в праву.

Список використаних джерел

1. Бондар В. Інтерпретація еволюції спеціальної освіти // Дефектологія. – 2004. – №1. – С.2-4.
2. Вивчення моторної функції молодших дошкільників // Дефектологія. – 2004. – №6. – С. 44-47.
3. Выготский Л.С. Проблемы дефектологии. – М.: Просвещение, 1995. – 527 с.
4. Кисова В.В., Конева И.А. Практикум по специальной психологии. – СПб.: Речь, 2006. – 352 с.
5. Шевцова Я. В. Дослідження стану психомоторики у розумово відсталих молодших школярів // Наука і освіта. – 2010. – №4,5. – 78 с.
6. Кисова В.В., Конева И.А. Практикум по специальной психологии. – СПб.: Речь, 2006. – 352 с.

The article presents some results of experimental research defect knowledge ability of pupils of comprehensive school and oligophrenis pupils of special school. The results of the conducted experimental research reveal that substituting activity of mentally retarded children and of normal ones has substantial qualitative differences.

Keywords: psychological development of child, oligophrenis children, thinking, backward children.

Отримано 18.09.2010 р.

УДК 376-056.36:811.161.2

Н.В. Тарасенко

ПРИЙОМИ РОБОТИ НАД ПРИЙМЕННИКАМИ НА УРОКАХ РІДНОЇ МОВИ В СПЕЦІАЛЬНІЙ ШКОЛІ

За традицією, яка склалася у спеціальній школі, прийменники вивчаються переважно з боку їх правопису. Розвитком мовленєвих навичок учні під час вивчення цієї частини мови займаються недостатньо. Тому більшість розумово відсталих затрудняються у вмінні правильно вживати у мовленні прийменники. Визначити все різнобіччя відносин в складі словосполучення, речення учні, навіть в старших класах, в більшості випадків не вміють.

Ключові слова: прийменник, пізнавальна діяльність, спеціальна школа, порушення інтелекту, активізація мислення.

По традиции, которая сложилась в специальной школе, предлоги изучаются преимущественно со стороны их правописания. Развитием речевых навыков ученики во время изучения этой части речи занимаются недостаточно. Поэтому большинство умственно отсталых затрудняются в умении правильно употреблять в вещании предлоги. Определить все різнобіччя отношений в составе словосочетания, предложения ученики, даже в старших классах, в большинстве случаев не умеют.

Ключевые слова: предлог, познавательная деятельность, специальная школа, нарушение интеллекта, активизация мышления.

Найбільш вживані помилки, яких припускаються учні під час побудови словосполучень та речень є пропуски прийменників. Значний відсоток помилок у запропонованих вправах зумовлений тими труднощами, які зустрічають учні, засвоюючи прийменник як частину мови.

Відомо, що прийменники не мають свого лексичного значення, тому зрозуміти роль прийменників в позначенні просторових, часових, причинних, цільових та інших відносин для учнів допоміжної школи є непосильною задачею.

У деяких випадках у дітей можна спостерігати спробу виражати за допомогою прийменників найбільш наочно представлені просторові відносини. Під час побудови речень відмінкові закінчення слів, які входять до складу речень, передаються невірною.

Учні не мають графічних засобів для вираження реальних відносин, вони не диференціюють відмінкові форми.

Вправи, як відмічає Є.С. Скоблікова, завжди виражають співвідношення з прийменниками, і направляючи відмінкова чи мовленнєво відмінкова форма приречена граматично диференційовано передавати характер цих відносин. Крім того, значення вживаних прийменників недостатньо диференційовані розумово відсталими учнями, що призводить до заміни одного прийменника іншим.

У процесі шкільного навчання, під час розвитку практичного мовленнєвого досвіду дітей, збільшується можливість вираження різних відносин за допомогою прийменників, які набувають для учнів великого значення.

Але під час письма та активного мовлення учні вживають значно менше прийменників, ніж їх ровесники з нормальним інтелектом. Вони вживають найбільш розповсюджені в мовленні прийменники, які мають багато значень. При цьому кожен прийменник використовується для вираження лише тих відносин, які зрозумілі учням на основі наочного сприйняття і недостатньо виражають ті відносини, які не мають такого наочного підґрунтя, що зрозуміло учням з нормальним інтелектом. Цим пояснюється те, що розвиток багатозначності прийменників є обмеженим у дітей з недорозвиненим інтелектом.

Узагальнення, які дозволяють пришвидшити багатозначність вживання прийменників, формуються на основі широкого використання сполучень, які складаються зі слів з поданим прийменником в різних контекстах. Обмеженість мовленнєвого досвіду і недостатній розвиток пізнавальної діяльності в учнів допоміжної школи і створюють перешкоди для їх засвоєння.

Відмічаються такі помилки у тих випадках, коли прийменники зливаються зі звуками, які починають слово («В вагоні було жарко»), чи у випадках «звукового поєднання» між префіксом та прийменником («за їхав у місто»).

Слід зупинитися ще на одній особливості вживання прийменників учнями допоміжної школи: помилки на заміну і змішування прийменників. Всі помилки на заміну або злиття прийменників можна поєднати у дві великі групи: помилки першої групи зумовлені недостатньою диференціацією значення прийменників, другої - недостатньою різницею граматичного та лексичного значення вживання слів. До першої групи помилок можна віднести такі побудови словосполучень та речень.

В ряді випадків діти не розрізняють прийменники, які вживаються в одних і тих контекстах чи контрастних значеннях { наприклад: в-на, над-під). Звідси помилки такого характеру: «Літак летить під лісом». Інколи, не розуміючи, як відобразити ті чи інші відносини, учні позначають їх за допомогою схожих відносин, використовуючи інший, більш відомий прийменник («Миша вилізла з шафи» - «миша вилізла з-під шафи»).

Що стосується помилок, поєднаних у другу групу, це помилки управління, які виникли у наслідок помилкових аналогій під впливом лексико-семантичних і морфологічних особливостей добре їм відомих, раніше вивчених дієслів. Наприклад: «Я скажу на це питання» - «Я відповім на це питання». Діти використовують однакові прийоми управління. Пояснюючи такі помилки лінгвісти вказували, що деякі слова у мовленні виступають у дітей синонімами у переносному значенні і зберігають управління, які властиві їм у прямому значенні, тому синонімічні слова мають можливість до однорідного управління. У даних випадках порушення норм управління відбувається не тільки заради змішування значень самих прийменників і тих відносин, які вони виражають, а з-за недостатнього розвитку лексичного значення управляючих слів. Саме від лексико-граматичного значення дієслів залежить можливість вживати у словосполученнях того чи іншого іменника, відмінкова форма якого завжди повинна співпадати із значенням головного слова. Вибір

прийменника також залежить не тільки від іменника, а від дієслова.

Засвоєну модель речення з визначеними формами відмінково-реченнєвого управління учні у визначених випадках переносять на іншу синтаксичну конструкцію у силу схожості значення певних груп дієслів, їх синонімічності.

Особливо часто зустрічаються помилки у словосполученнях, де використовується дієслова («пароплав відійшов з причалу» - «від причалу»)

Учні вірно використовують необхідні за змістом дієслова, але словосполучення з ними будують невірно – за аналогією з раніше вивченим «пішов до», «їхав по» без врахування того, що префікс має значення дієслова і характер зв'язку дієслова та іменника.

Слід зупинитися ще на одному виді помилок, пов'язаному з особливостями засвоєння дітьми відмінкових форм управління. Це помилкове вживання прийменників: (наприклад: «дівчинка йде в школа»). У наведеному прикладі прийменники вже вживаються як частини мови, але ще не виконують своєї синтаксичної функції. Завдяки особливостям прийменників, вони засвоюються дітьми легше та швидше, ніж закінчення іменників, тому що останні виконують лише граматичну функцію і не мають реального конкретного значення. Учні недостатньо розуміють лексичне значення направляючого слова, яке і повинно визначити вибір необхідного у даному випадку відмінку.

Такий висновок можна зробити на основі аналізу літературних витоків з проблеми дослідження. Щоб переконатися в тому, які труднощі виникають перед розумово відсталими учнями під час засвоєння теми «Прийменники» і у чому виявляються особливості граматичної побудови мовлення цих учнів, ми провели констатуючий експеримент, який склав наступні розділи.

Дане дослідження торкалося проблеми застосування на практиці знань, умінь і навиків з теми «Прийменник» учнями допоміжної школи.

Було виявлено, що помилки в оволодінні прийменниками і прийменниковим управлінням є обумовлені в деякій мірі і недоліками традиційного навчання, в підручниках в українській мові мало вправ, які забезпечують формування окремих розумових операцій з теми «Прийменник», а ті, що є в підручниках вправи не відрізняються різноманітністю і не розташовані в порядку наростання складності. Проведене нами дослідження підтверджує дані інших авторів, що встановили у розумово відсталих школярів бідність використання і неточність вживання в мові прийменників.

Проведене нами експериментальне навчання було направлено на можливо велику активізацію мовної і розумової діяльності розумово відсталих школярів. Воно сприяло тому, що учні стали вживати значно більшу кількість прийменників, не тільки простих, але і складних, а також стали активніше користуватися ними в письмовій мові.

Проведене експериментальне дослідження показало, що урахувавши різку обмеженість вживання прийменників розумово відсталими школярами, слід вважати необхідним створення таких прийомів роботи, при яких практичне оволодіння граматичними значеннями прийменників необхідно поєднувати з роботою по формуванню лексичного запасу у учнів. Учні ніколи не оволодіють умінням правильно будувати словосполучення з прийменниками, якщо не навчатися правильно і точно вживати слова, звертати увагу на смислову їх сполучуваність, що не завжди ураховується в практиці навчання учнів-олігофренів.

В результаті експериментального навчання стала очевидною необхідність:

- ✓ поступового збільшення питомої ваги самостійності різних учбових практичних завдань на основі включення в учбовий процес системи спеціально підібраних практичних робіт, що поступово ускладнюються як за змістом, так і за тривалістю виконання;
- ✓ орієнтування учнів в майбутньому завданні, враховуючи знайомство із змістом майбутнього завдання, відтворення необхідних знань, попереднє планування дій;
- ✓ надання допомоги учням в організації своїх дій, а також в активізації їх пізнавальної діяльності, які включають поточні словесні вказівки і регулювання діями учнів із сторони педагогів, використання всіляких опорних засобів і прийомів.

Результати проведеного експериментального дослідження показали, що запропонована нами система лексико-граматичних вправ з теми «Прийменник» сприяє закріпленню отриманих знань з даної теми, а саме: сприяє чіткому і правильному засвоєнню лексико-граматичного і стилістичного значення прийменників, засвоєнню правил правопису прийменників, збагаченню мови різними (простими і складними) прийменниками, оволодінню нормами прийменниково-відмінкового управління і активізації вживання прийменників в письмовій мові розумово відсталими школярами.

Список використаних джерел

1. Аксенова А.К. Методика обучения русскому языку в коррекционной школе. - М.: Владос, - 2002.
2. Бебешина М.Н, Свириденков В.Г. Развитие речи на уроках русского языка в У-УШ классах вспомогательной школы. - М.: Просвещение, 1978,
3. Гнездилов М.Ф. Методика русского языка во вспомогательной школе. - М.: Просвещение, 1985.
4. Дульнев Г.М. Учебно-вспомогательная работа во вспомогательной школе-интернате.-М.:

- Просвещение, 1981.
5. Еременко И.Г. Материалы исследования процесса обучения во вспомогательной школе. – К., 1972.
 6. Тарасенко Н.В. Закрепление знаний учащихся вспомогательной школы по теме: «Предлоги» во внеурочное время // Методические рекомендации по внеклассной работе с учащимися специальных школ-интернатов. – Славянск, 1988.

Raising of the level of the mother tongue knowledge in senior schoolchildren of a special auxiliary school can be realized through applying prepositions. Applying prepositions improves and intensifies mentally-retarded schoolchildren's cognitive activity and positively influences their interest to learning the mother tongue.

Keywords: intellectual activity, prepositions, cognitive interest, intensification of thinking, direct and indirect influence.

Отримано 18.09.2010 р.

УДК 376.1-053.67: 37.013.42

І.В. Татяничкова

ДО ПИТАННЯ СОЦІАЛІЗАЦІЇ УЧНІВ З ВАДАМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Стаття присвячена проблемі соціалізації учнів з вадами розумового розвитку, визначені її основні тенденції і складові, теоретично обґрунтовано сутність процесу соціалізації з огляду на її місце в системі загальної і спеціальної освіти з урахуванням нових вимог в сучасному суспільстві.

Ключові слова: особистість, соціалізація, адаптація, дезадаптація, інтеграція, «Я – концепція».

Статья посвящена проблеме социализации учащихся с нарушениями умственного развития, определены её основные тенденции и составляющие, теоретически обоснована сущность процесса социализации с позиции её места в системе общего и специального образования с учётом новых требований в современном обществе.

Ключевые слова: личность, социализация, адаптация, дезадаптация, интеграция, «Я – концепция».

У сучасному житті відбувається багато змін: соціальних, економічних, політичних.

В умовах сучасної соціально-економічної ситуації загострюються питання підготовки учнів з вадами розвитку до самостійного життя, що потребує володіння ними не тільки знаннями і навичками, які передбачені шкільною програмою, але й вміннями розв'язувати життєві проблеми, адаптуватися до певних умов, які постійно змінюються і диктуються самим життям і конкретними обставинами, бути конкурентноздатними на ринку праці і тим самим забезпечити достаток своєї родини.

У зв'язку з цим, у процесі національного відродження України, демократизації всього суспільного життя гостро постала проблема соціалізації саме дітей з вадами інтелектуального розвитку в умовах ринкових відносин.

Проблема соціалізації дітей з вадами розвитку набуває особливої актуальності не тільки в нашій країні, але й в інших країнах світу, під впливом нових соціальних змін у стосунках між державами, спільнотами та окремими людьми, які відбуваються впродовж останнього десятиріччя. Значущість соціалізації пояснюється також тим, що від її успішності залежить як самовідновлюваність суспільних відносин, так і комфортність життєдіяльності осіб цієї категорії та можливість самореалізації в нових для них соціальних умовах. Соціалізація в цьому ракурсі розглядається як процес, завдяки якому особистість входить у суспільство, в його соціальні зв'язки, інтегрує в різні типи спільнот, внаслідок чого відбувається її становлення як члена суспільства.

Теоретичні аспекти проблеми соціалізації досліджуються в роботах багатьох вчених, одні з яких розглядають процес соціалізації в контексті розвитку і становлення особистості (В.О. Аверін, А. Адлер, Б.Г. Ананьєв, О.Г. Асмолов, А.О. Бодальов, Л.І. Божович, Л.С. Виготський, О.Г. Ковальов, О.Ф. Лазурський, Б.Ф. Ломов, А. Маслоу, В.М. М'ясищев, О.В. Петровський, К.К. Платонов, Л.Д. Столяренко, Б.М. Теплов, Н.І. Шевандрін, К. Юнг, В.О. Ядов), інші – з позиції визначення її